

Journal of research in Persian language and literature education

Developing a storytelling package based on ancient tales and its impact on the cognitive and social skills of slow-learning children

Narjes Rezaei Kochi

PhD student in Psychology and Education of Exceptional Children, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Maryam Asaseh*

Assistant Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Leila Kashani Vahid

Assistant Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Maryam Barzegar

Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Keywords:

Storytelling package,
old tales,
cognitive skills,
social skills,
slow-learning children.

1 .Corresponding author
m.asaseh@iau.ac.ir

The present study aimed to design a storytelling program based on ancient tales and to examine its effect on the cognitive and social skills of slow-learning children. The research used a mixed-methods approach: in the qualitative phase, semi-structured interviews were conducted with 10 university psychology professors and children's literature experts from Jahrom, selected through purposive sampling. In the quantitative phase, 30 slow-learning primary school students from Jahrom participated in a quasi-experimental design with pre-test and post-test control groups. The storytelling program was implemented for the experimental group over 30 sessions. Data collection tools included the Wechsler Intelligence Scale for Children-Fifth Edition (WISC-V) and the Social Skills Rating System by Gresham and Elliott (1990). The qualitative analysis identified main and subthemes related to the development of verbal, cognitive, and social skills. Findings showed that the storytelling program significantly improved subscales of cognitive skills (verbal comprehension, reasoning, working memory, and processing speed) and social skills (self-control, empathy, assertiveness, and cooperation). Overall, the storytelling package based on ancient tales proved to be an effective approach for enhancing the cognitive and social abilities of slow-learning primary school children

DOI: 10.48310/rpllp.2025.18203.1187

Received: 1403/11/05, Reviewed: 1404/01/19, Accepted: 1404/05/20 ,PP: 25

Citation (APA): Rezaei & et al., (2025) Developing a storytelling package based on ancient tales and its impact on the cognitive and social skills of slow-learning children. *The Journal of research in Persian language and literature education*, 6 (2), 1-26. <https://doi.10.48310/rpllp.2025.18203.1187>

تدوین بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن و تأثیر آن بر

مهارت‌های شناختی و اجتماعی کودکان دیرآموز

نرجس رضائی کوچی

دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مریم/اساسه*

استادیار، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

لیلا کاشانی وحید

استادیار، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مریم برزگر

استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تدوین بسته‌ای از قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن و بررسی تأثیر آن بر مهارت‌های شناختی و اجتماعی کودکان دیرآموز انجام شد. این مطالعه با رویکرد آمیخته صورت گرفت؛ در بخش کیفی، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۱۰ نفر از اساتید روان‌شناسی و متخصصان ادبیات کودک استفاده شد و در بخش کمی، ۳۰ دانش‌آموز دیرآموز ابتدایی در شهرستان جهرم به روش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون شرکت کردند. آموزش بسته قصه‌گویی طی ۳۰ جلسه برای گروه آزمایش اجرا شد. ابزار گردآوری داده‌ها شامل آزمون هوش و کسلر ۵ (WISC-V) و پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۰) بود. در بخش کیفی، مضامین اصلی و فرعی مرتبط با رشد مهارت‌های کلامی، شناختی و اجتماعی استخراج شد. یافته‌ها نشان داد آموزش بسته قصه‌گویی بر بهبود خرده‌مقیاس‌های مهارت‌های شناختی (درک مطلب کلامی، استدلال، حافظه فعال، سرعت پردازش) و مهارت‌های اجتماعی (خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، همکاری) اثر معناداری دارد. در نتیجه، بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن می‌تواند رویکردی مؤثر برای ارتقای توانایی‌های شناختی و اجتماعی کودکان دیرآموز در دوره ابتدایی باشد.

DOI:

10.48310/rplp.2025.18203.1187

واژه‌های کلیدی:

بسته قصه‌گویی،

قصه‌های کهن،

مهارت‌های شناختی،

مهارت‌های اجتماعی،

کودکان دیرآموز

۱. نویسنده مسئول

m.asaseh@iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۳۱

شماره صفحات: ۲۶

مقدمه

طبق تعاریف به عمل آمده «دانش آموز دیرآموز مرزی، فردی است که از نظر هوشی بر اساس منحنی نرمال، در حفاصل یک تا دو انحراف معیار پائین تر از میانگین بوده و از نظر یادگیری مهارت های تحصیلی، کندتر از همسالان دارای هوش متوسط عمل می کند و فاقد اشکالات اساسی در رفتارهای انطباقی است» (۱). به عبارت دیگر، دانش آموز دیرآموز مرزی، دانش آموزانی هستند بهره هوشی این افراد به زعم پنجمین ویرایش راهنمای تشخیص و آماری اختلال های روانی^۱ (DSM-5) (2022)، در حدود ۷۱ تا ۸۴ تعیین گردیده و تفاوت عمده و اصلی آنها با گروه های دیگر کودکان عقب مانده ذهنی در این است که آنها توانایی تحصیل در کنار دانش آموزان دیگر و در مدارس عادی را دارا هستند.

کودک دیرآموز کودکی است که یادگیری کمتری در مقایسه با هم سن و سالانش دارد و معمولاً دچار سوء تفاهم هنگام یادگیری می شوند و نمی توانند چیزهای مختلف را سریع تر و به دقت یاد بگیرند. هر کودک سرعت مخصوص به خودش را برای یادگیری دارد؛ بعضی از کودکان طبیعتاً سریع تر یاد می گیرند، اما بعضی دیگر این گونه نیستند (2). کودکان دیرآموز حدود ۱۳/۶ درصد کل جمعیت را تشکیل می دهند و این گروه از کودکان دارای هیچ گونه علامت جسمی یا ظاهری مشخصی نیستند و به جز در امور تحصیلی و فعالیت های پیچیده ذهنی که ممکن است با شکست مواجه شوند، در سایر امور زندگی می توانند مستقل عمل کرده و موفق شوند (3).

دانش آموزان دیرآموز نمی توانند مطالب پیچیده را یاد بگیرند، آنها معمولاً مضطرب هستند، عزت نفس پایین و مهارت های توجهی ضعیفی دارند و در انتقال آموخته ها به شرایط عمل یا موقعیت های عملی زندگی روزمره مشکل دارند. این دانش آموزان در حال حاضر زندگی می کنند؛ یعنی آینده نگر نیستند و اهداف بلند مدتی ندارند. دانش آموزان دیرآموز نمی توانند پایه پای دانش آموزان عادی پیشرفت کنند و قادر نیستند همه چیزهایی را که از دانش آموزان عادی انتظار می رود یاد بگیرند (۴). در حقیقت، دانش آموزان دیرآموز در مدتی که در مدرسه هستند، بر محتوای دروس تسلط پیدا نمی کنند. دانش آموزان دیرآموز نمی توانند در حد پیشرفته ای قابل توجه به تحصیل بپردازند، آنها حافظه ضعیفی دارند، دامنه توجهشان کوتاه است و نمی توانند در مدت زمانی طولانی بر یک موضوع تمرکز کنند (۵).

یکی از مهارت های مهمی که کودکان دیرآموز را دچار مشکل می کند مهارت های اجتماعی پایین است (۶). انتظارات اجتماعی توسط بسیاری از کودکان با مشاهده و صحبت با والدین،

معلمان و همسالان و بدون آموزش برنامه‌ریزی شده، در قالب مهارت‌های اجتماعی آموخته می‌شوند. مهارت‌های اجتماعی رفتارهای آموخته‌شده اجتماعی در برگیرنده تعامل با دیگران هستند که افراد را قادر می‌کنند در موقعیت‌های اجتماعی کارکرد شایسته‌ای داشته باشند و کودکان دیرآموز به دلیل نقص در سیستم پردازش اطلاعات اجتماعی و مشکل در کارکردهای اجرایی از مهارت‌های اجتماعی مناسبی برخوردار نیستند (۷). رویکردهای مدرن برای آموزش مهارت‌های اجتماعی به دهه ۱۹۷۰ باز می‌گردد. هدف از مداخلات آموزشی مربوط به مهارت‌های اجتماعی، افزایش توانایی کودکان در استفاده از رفتارهای اجتماعی مناسبی است که فائق‌آمدن بر چالش‌های اجتماعی را ممکن می‌کنند و در این راستا نظریه یادگیری اسکینر و نظریه یادگیری اجتماعی (شناختی اجتماعی) بندورا بیشترین کمک را به آموزش این مهارت‌ها به کودکان مدرسه‌رو با توانایی تکلم کرده‌اند و اکتساب مهارت‌های اجتماعی، محور اصلی رشد اجتماعی، شکل‌گیری روابط اجتماعی، کیفیت و تعاملات اجتماعی، سازگاری اجتماعی و حتی سلامت روان کودکان به شمار می‌آید (۸)؛ لذا، یکی از اهداف عمده آموزش و پرورش دانش‌آموزان دیرآموز، نیل به سازگاری اجتماعی و برقراری رابطه مفید و مؤثر با دیگران و پذیرش مسئولیت اجتماعی است؛ بنابراین آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان دیرآموز یک ضرورت است (۹). ضعف در مهارت‌های شناختی از دیگر ویژگی‌های دانش‌آموزان دیرآموز بوده و بر خلاف دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری که از هوش عادی یا بالاتر از عادی برخوردارند، هوش متوسط تا مرزی دارند علاوه بر کاهش نمره هوشی، دانش‌آموزان دیرآموز دارای کنش‌های شناختی پایین و ضعیف در کلیه دروس نسبت به دانش‌آموزان هم سن و سال خود هستند؛ درحالی‌که دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری دارای کنش‌های شناختی متوسط یا بالاتر بوده و معمولاً در یک یا دو درس مشکل دارند (۱۰). لذا، آنها توانایی شناختی پایین‌تر از متوسط داشته و در تفکر انتزاعی، ابزار خویشتن، مهارت خواندن، یادگیری لغات و معانی، روان صحبت کردن، و تمرکز طولانی‌مدت دارای مشکل هستند (۱۱).

در مطالعات رضایی، حواد موتاب و ژولی (۱۲)، باقریان و همکاران (۱۳) و کرولین و همکاران (۱۴) قصه درمانی^۱ به‌عنوان یک روش مداخله‌ای تأثیرگذار بر رشد مهارت‌های کلامی، شناختی و اجتماعی کودکان، گزارش داده شد. قصه درمانی با رویکرد شناختی - رفتاری، بر بنیادهای روانی و فرایندهای شناختی ناشی از کسب تجربه و نقش فرایندهای شناختی در رفتار تأکید می‌کند. استفاده از قصه درمانی به‌مثابه یک فن درمانی فقط به درمان مشکلات روان‌شناختی کودکان منجر نمی‌شود، بلکه تغییر در زبان و ادبیات قصه‌های زندگی فرصت‌های جدیدی برای رفتار و تقویت هیجانات و افکار مثبت ایجاد می‌کند (۱۵). قصه درمانی یک ابزار عالی برای برقراری

ارتباط می‌باشد، تقسیم ایده‌ها، تصاویر، و احساسات در حین انجام کار به رشد این مهارت‌ها کمک می‌کند. قصه جذابیت خاصی برای کودکان دارد و موجب علاقه آن‌ها به علت همانندسازی با قهرمان قصه، مزیت‌های نسبی زیادی در مقایسه با سایر روش‌های جهت تقویت هیجانات و افکار مثبت کودکان دارد. در قصه درمانی می‌توان اطلاعات مناسبی از ویژگی‌های شخصیت کودکان،

توانایی‌های ذهنی، ویژگی‌های عاطفی، ناکامی‌ها، فشارها و تمایلات درونی کودک را باز شناخت، و کودک یاد می‌گیرد تا برای حل مشکلات از تفکر انعطاف‌پذیر و راه‌حل‌های ابتکاری استفاده کند و با آرامش بیشتری با مشکلات مواجه شود (۱۶).

از نظر متخصصان تربیتی، قصه دو هدف دارد: کاربرد اطلاعاتی قصه در باب جهان و فرهنگ، و کارکرد انتقالی در آموزش و یاد دادن شیوه‌های تفکر و عمل که به دلیل همانندسازی فرد شنونده با شخصیت‌های قصه، تأثیرپذیری بسیاری اتفاق می‌افتد. کودک با شنیدن قصه، صحنه‌ها و اعمال را خلق کرده و با شخصیت‌های داستان همانندسازی می‌کند و این چالش‌های ذهنی بر رشد شناختی و اجتماعی کودک تأثیری مثبت دارد (۱۷).

همچنین در پژوهش‌های مختلف دیگر نشان داده‌اند که وضعیت هیجانی و شناختی خانواده، به‌ویژه مادران، تأثیر چشمگیری بر رشد شناختی و اجتماعی کودکان دیرآموز دارد. در مطالعه‌ای تطبیقی، رضائی لشکریانی و همکاران (۲۰۲۰) گزارش کردند که مادران کودکان دارای اختلال یادگیری در مقایسه با مادران کودکان عادی از سبک‌های زندگی متفاوت و راهبردهای تنظیم شناختی - عاطفی ضعیف‌تری برخوردارند، که این مسئله می‌تواند بر تعاملات خانوادگی و فرصت‌های یادگیری کودک اثر منفی بگذارد (۱۸). از سوی دیگر، پژوهش دوستدار طوسی و همکاران (۲۰۲۴) نشان داد که آموزش مبتنی بر قصه‌گویی و خودگفت‌گویی مثبت، به‌ویژه زمانی که در قالب برنامه‌ای ساختارمند و چندجلسه‌ای ارائه شود، به‌طور معناداری باعث افزایش بهزیستی روان‌شناختی و پایداری هیجانی کودکان مبتلا به بیماری‌های خاص می‌شود (۱۹). در مطالعه‌ای دیگر، غراتی، کاشانی وحید و اساسه (۲۰۲۱) با ارائه مدل ساختاری شادی در مادران کودکان دارای ناتوانی ذهنی، نشان دادند که سرمایه روان‌شناختی از طریق انعطاف‌پذیری شناختی و تنظیم هیجان نقش واسطه‌ای معناداری در افزایش سلامت روانی و سازگاری ایفا می‌کند (۲۰). با تلفیق یافته‌های این مطالعات می‌توان استنباط کرد که قصه‌گویی به‌ویژه زمانی که بر پایه قصه‌های کهن و با هدف ارتقای مهارت‌های شناختی و اجتماعی طراحی شود، می‌تواند ضمن بهبود تنظیم هیجان و تفکر انعطاف‌پذیر، به رشد اجتماعی و هیجانی کودکان دیرآموز نیز کمک کند.

لذا، از آنجاکه ارتباطات دوران کودکی، تأثیر به سزایی در بزرگسالی دارد و عدم برخورداری کودکان از سطوح مطلوب مهارت‌های فردی باعث مشکلات عدیده در آینده وی می‌شود، آموزش مهارت‌های فردی به‌عنوان، مهارت‌های پیش‌نیاز برای آموزش رسمی و مهارت‌های آمادگی برای ورود به جامعه، محسوب می‌شوند. باتوجه‌به اینکه منابع در این رابطه محدود و اندک هستند و در مطالعات موجود یک پروتکل واحد و بسته آموزشی مبتنی بر قصه‌گویی برای کودکان دیرآموز یافت نشده است، از این رو، سرمایه‌گذاری برای آینده کودک دیرآموز باید با ارائه مداخله‌هایی که به افزایش مهارت‌های وی در سال‌های تحصیل و به‌خصوص در دوره دبستان منتج می‌شود، انجام گیرد، بنابراین، مسئله اساسی در این تحقیق این است که بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن دارای چه ویژگی‌های است؟ آیا بسته مذکور بر افزایش مهارت‌های شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول تأثیر دارد؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر آمیخته (کیفی - کمی) استفاده بود. به‌منظور تدوین بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن، از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با متخصصین و کارشناسان حوزه ادبیات کودکان و اساتید روان‌شناسی دانشگاه استفاده و بر اساس نظرات آنها از قصه‌های کتاب کلیله و دمنه برای تدوین بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن استفاده گردید و روش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری در بخش کیفی کلیه اساتید روان‌شناسی دانشگاه (با شاخص‌های ورودی: عضو هیئت علمی دانشگاه، دارای سابقه بیش از ۱۰ سال تدریس در دانشگاه، داشتن مدرک دکتری)، و متخصصین و کارشناسان حوزه ادبیات کودکان (با شاخص‌های ورودی: دارای سابقه بیش از ۱۰ سال کار در حوزه ادبیات کودکان، داشتن مدرک کارشناسی‌ارشد ادبیات) بود. جامعه آماری در بخش کمی دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول (دانش‌آموزان نیاز به توجه خاص آموزشی) شهرستان جهرم که در سنجش بدو ورود مدرسه توسط اداره سنجش استثنایی استان فارس شناسایی و به اداره آموزش و پرورش شهرستان جهرم معرفی شده‌اند، بود. برای بخش کیفی پژوهش، مصاحبه با اساتید روان‌شناسی دانشگاه، متخصصین و کارشناسان حوزه ادبیات کودکان تا اشباع نظری داده‌ها ادامه یافت که با ۱۲ نفر مصاحبه‌ها در حد اشباع قرار گرفت. جهت انتخاب افراد برای مصاحبه از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. برای بخش کمی پژوهش، به روش نمونه‌گیری هدفمند حجم نمونه‌ای برابر با ۳۰ نفر از دانش‌آموزان دیرآموز (با شاخص‌های ورودی: رضایت کامل جهت شرکت در پژوهش، تشخیص مبنی بر دیرآموز بودن دانش‌آموز بر اساس اداره سنجش استثنایی استان فارس، عدم بهره‌گیری از هیچ‌گونه مداخله درمان روان‌شناختی طی ۶ ماه گذشته)، انتخاب و به‌صورت تصادفی در گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گروه گواه (۱۵ نفر) تقسیم

شدند. در بخش کیفی ابزار اندازه‌گیری مصاحبه نیمه‌ساختارمند استفاده شد و در بخش کیفی از دو پرسش‌نامه به شرح زیر استفاده شد:

آزمون استاندارد شده رشد زبان 3:TOLD P

ابزار مورد استفاده در این پژوهش آزمون استاندارد شده رشد زبان 3:TOLD P است. این آزمون جهت استفاده در کودکان ۰ تا ۴ سال و ۸ تا ۱۱ سال، شکل گرفت. این آزمون مبتنی بر مدل دو بعدی است که در یک بعد آن نظام‌های زبان شناختی با مؤلفه‌های گوش کردن، سازمان‌دهی و صحبت کردن قرار دارد و در بعد دیگرش مختصات زبان شناختی با مؤلفه‌های معناشناسی، نحو و واج‌شناسی قرار دارد. خرده‌آزمون‌های اصلی یا اولیه شامل ۶ خرده‌آزمون هستند که نتایج‌شان ترکیب شده و نمرات ترکیبی (یعنی زبان گفتاری، گوش کردن، سازماندهی، صحبت کردن، معناشناسی و نحو) را شکل می‌دهند. این خرده‌آزمون‌های برای سنجش معناشناسی و نحو به کار می‌روند. خرده‌آزمون‌هایی که واج‌شناسی را اندازه‌گیری می‌کنند، اجزای تکمیلی آزمون رشد زبان اولیه هستند. جداسازی نمرات واج‌شناسی از نمرات ترکیبی گوش کردن، سازماندهی، صحبت کردن و زبان گفتاری، باعث تمایزی واضح و آشکار میان توانش گفتاری (یعنی مهارت‌های ارتباطی اصلی که توسط خرده‌آزمون‌های واج‌شناسی اندازه‌گیری می‌شوند) و توانش زبانی شده و موجب گردیده است که اختلالات ویژه در هر یک از این حیطه‌ها به خوبی و با کارایی بالا مشخص شوند. در مورد کودکان بزرگ‌تر از ۷ سال، ۳ خرده‌آزمون واج شناختی (تمایزگذاری کلمه، تحلیل واجی و تولید کلمه) به کار برده نمی‌شود.

پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت SSRS (۱۹۹۰) (۲۱)

این پرسش‌نامه توسط گرشام و الیوت در سال ۱۹۹۰ ساخته شده است (۲۱). این نسخه از پرسش‌نامه ویژه دانش‌آموزان است. پرسش‌نامه دارای ۲۷ سؤال و چهار مؤلفه: خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، و همکاری است. این پرسش‌نامه بر اساس مقیاس لیکرت سه‌درجه‌ای می‌باشد. گرشام و الیوت (۱۹۹۰) (۲۱) روایی همزمان را ۰/۵۴ و پایایی پرسش‌نامه را بر اساس ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۰ گزارش کرده‌اند.

تهیه بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن

روش اجرا برای تهیه تدوین و اعتباریابی بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن به روش تحلیل مضمون و بر اساس مصاحبه با ۱۲ نفر از متخصصین و کارشناسان حوزه ادبیات کودکان و اساتید روان‌شناسی دانشگاه استفاده و بر اساس نظرات آنها از قصه‌های کتاب کلیله و دمنه برای تدوین بسته‌ی قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن استفاده گردید. برای تهیه بسته، ابتدا ۲۵ قصه از کتاب کلیله و دمنه انتخاب و پس از بررسی متخصصین، کارشناسان و اساتید ۱۵ قصه متناسب

با مهارت‌های کلامی، شناختی و اجتماعی تشخیص داده شد و برای نهایی کردن بسته قصه‌گویی برگزیده شد. قصه‌های انتخابی از کتاب کلیله و دمنه بر اساس کدگذاری در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱: کد گذاری مضامین اصلی، مضامین فرعی و کدهای مصاحبه‌شونده بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بر اساس نظرات متخصصین و کارشناسان حوزه ادبیات کودکان و اساتید روان‌شناسی

مضامین اصلی	مضامین فرعی	کدهای مصاحبه‌شونده
مهارت‌های کلامی	گره حيله‌گر	1، 2، 3، 4، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	خرگوش پير و فيل‌ها	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	مرد هميزم‌شکن	2، 3، 4، 5، 6، 8، 9، 10، 11،
	دوستی خرس	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11
	کبوتر بی‌صبر	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
مهارت‌های شناختی	موش خوشبخت	2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	روباہ فریبکار	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	الاغ ساده‌لوح	3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	موش و گربه	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	نیرنگ لاک‌پشت	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
مهارت‌های اجتماعی	دو گنجشک	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	قضاوت عجولانه	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 10، 11، 12
	قورباغه و مار	1، 2، 3، 4، 5، 6، 8، 9، 10، 12
	دوستی دخترخاله خرسی	1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 10، 11،
	خروس و روباه	2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، 11، 12

در قسمت اجرای متغیر مستقل، در ابتدا با مراجعه به اداره سنجش استثنایی آموزش و پرورش استان فارس از بین دانش‌آموزان دیرآموز گروه سنی ۸ تا ۱۰ سال ۳۰ نفر انتخاب و با

اجازه گرفتن از والدینشان از آن‌ها دعوت شد تا در پژوهش شرکت کنند. سپس دانش‌آموزان به صورت تصادفی ۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه گواه قرار گرفتند. قبل از شروع مداخلات درمانی، پرسش‌نامه‌های پژوهش را تکمیل کنند و سپس قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن که شامل ۱۵ قصه برای گروه آزمایش (در ۳۰ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای هفته‌ای ۲ بار) اجراء شد. بر این اساس، هر قصه ۲ بار و در هر هفته دو جلسه برای دانش‌آموزان گروه آزمایش اجراء شد. در هر جلسه بعد از خواندن قصه، در مورد قصه با دانش‌آموزان بحث و گفتگو صورت گرفت. پس از اتمام جلسات آموزشی مجدداً پرسش‌نامه‌های پژوهش برای دانش‌آموزان گروه آزمایش و گروه گواه اجرا شد. بر تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل کواریانس چندمتغیره استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۲ نتایج بررسی میانگین و انحراف معیار نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون خرده‌مقیاس‌های آزمون هوش و کسلر دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه آورده شده است.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون خرده‌مقیاس‌های آزمون هوش و کسلر دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه

پیش‌آزمون		پس‌آزمون		گروه	متغیر وابسته
میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
57/1	73/5	13/1	5	آزمایش	درک مطلب کلامی
62/1	06/5	06/1	13/5	گواه	
57/1	06/5	03/1	73/4	آزمایش	بصری - فضایی
57/1	73/4	14/1	80/4	گواه	
69/1	20/5	06/1	86/4	آزمایش	استدلال سیال
94/1	93/3	29/1	40/4	گواه	
35/2	33/5	83/1	73/4	آزمایش	حافظه فعال
16/2	86/4	04/2	80/4	گواه	
66/2	13/6	21/2	26/5	آزمایش	سرعت پردازش
32/2	13/5	14/2	20/5	گواه	

چنان‌که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میانگین نمرات پیش‌آزمون خرده‌مقیاس‌های درک مطلب کلامی، بصری - فضایی، استدلال سیال، حافظه فعال، و سرعت پردازش دانش‌آموزان دو گروه آزمایش و گروه گواه تقریباً با هم برابر بوده؛ اما در نمرات پس‌آزمون خرده‌مقیاس‌های درک

مطلب کلامی، بصری - فضایی، استدلال سیال، حافظه فعال، و سرعت پردازش دانش‌آموزان میانگین نمرات گروه آزمایش بزرگ‌تر از میانگین نمرات گروه گواه بوده است. جدول ۳: میانگین و انحراف معیار نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون خرده‌مقیاس‌های مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه

پس‌آزمون		پیش‌آزمون		گروه	متغیر وابسته
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
87/2	86/9	76/1	53/8	آزمایش	خودکنترلی
63/2	26/8	82/1	20/8	گواه	
82/3	26/11	30/2	20/9	آزمایش	همدلی
84/2	40/9	41/2	33/9	گواه	
09/3	53/9	52/2	73/8	آزمایش	ابراز وجود
13/3	60/8	69/2	60/8	گواه	
25/4	13/11	78/2	93/9	آزمایش	همکاری
32/3	93/9	02/3	86/9	گواه	

چنانکه در جدول ۳ مشاهده می‌شود، میانگین نمرات پیش‌آزمون خرده‌مقیاس‌های خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، و همکاری دانش‌آموزان دو گروه آزمایش و گروه گواه تقریباً با هم برابر بوده، اما در نمرات پس‌آزمون خرده‌مقیاس‌های خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، و همکاری دانش‌آموزان میانگین نمرات گروه آزمایش بزرگ‌تر از میانگین نمرات گروه گواه بوده است.

جدول ۴: نتایج مربوط به بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای بهبود مهارت‌های کلامی، شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز

جلسه	هدف (مضامین اصلی)	قصه‌های کهن (مضامین فرعی)
اول	رشد مهارت‌های کلامی	گره حيله‌گر
دوم	رشد مهارت‌های کلامی	گره حيله‌گر
سوم	رشد مهارت‌های کلامی	خرگوش پير و فيل‌ها
چهارم	رشد مهارت‌های کلامی	خرگوش پير و فيل‌ها
پنجم	رشد مهارت‌های کلامی	مرد هيزم‌شکن
ششم	رشد مهارت‌های کلامی	مرد هيزم‌شکن
هفتم	رشد مهارت‌های کلامی	دوستي خرس
هشتم	رشد مهارت‌های کلامی	دوستي خرس

نهم	رشد مهارت‌های کلامی	کبوتر بی‌صبر
دهم	رشد مهارت‌های کلامی	کبوتر بی‌صبر
یازدهم	رشد مهارت‌های شناختی	موش خوشبخت
دوازدهم	رشد مهارت‌های شناختی	موش خوشبخت
سیزدهم	رشد مهارت‌های شناختی	روباه فریبکار
چهاردهم	رشد مهارت‌های شناختی	روباه فریبکار
پانزدهم	رشد مهارت‌های شناختی	الاغ ساده‌لوح
شانزدهم	رشد مهارت‌های شناختی	الاغ ساده‌لوح
هفدهم	رشد مهارت‌های شناختی	موش و گربه
هیجدهم	رشد مهارت‌های شناختی	موش و گربه
نوزدهم	رشد مهارت‌های شناختی	نیرنگ لاک‌پشت
بیستم	رشد مهارت‌های شناختی	نیرنگ لاک‌پشت
بیست و یکم	رشد مهارت‌های اجتماعی	دو گنجشک
بیست و دوم	رشد مهارت‌های اجتماعی	دو گنجشک
بیست و سوم	رشد مهارت‌های اجتماعی	قضاوت عجولانه
بیست و چهارم	رشد مهارت‌های اجتماعی	قضاوت عجولانه
بیست و پنجم	رشد مهارت‌های اجتماعی	قورباغه و مار
بیست و ششم	رشد مهارت‌های اجتماعی	قورباغه و مار
بیست و هفتم	رشد مهارت‌های اجتماعی	دوستی دخترخاله خرسی
بیست و هشتم	رشد مهارت‌های اجتماعی	دوستی دخترخاله خرسی
بیست و نهم	رشد مهارت‌های اجتماعی	خروس و روباه
سی‌ام	رشد مهارت‌های اجتماعی	خروس و روباه

طبق نتایج جدول: اهداف اصلی (مضامین اصلی) بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای بهبود مهارت‌های کلامی، شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول شامل: رشد مهارت‌های کلامی، رشد مهارت‌های شناختی، و رشد مهارت‌های اجتماعی در ۳۰ جلسه تدوین شد. برای رشد مهارت‌های کلامی ۵ قصه (مضامین فرعی): گربه حیل‌گر، خرگوش پیر و فیل‌ها، مرد هیزم‌شکن، دوستی خرس، و کبوتر بی‌صبر طی ۱۰ جلسه؛ برای رشد مهارت‌های شناختی ۵ قصه: موش خوشبخت، روباه فریبکار، الاغ ساده‌لوح، موش و گربه، و نیرنگ لاک‌پشت طی ۱۰ جلسه؛ برای رشد مهارت‌های اجتماعی ۵ قصه: دو گنجشک، قضاوت عجولانه، قورباغه و مار، دوستی دخترخاله خرسی، و خروس و روباه طی ۱۰ جلسه بر اساس مصاحبه انجام شده، انتخاب شد.

برای اعتباریابی برنامه مداخلاتی از روش کنش متقابل سه‌گانه و مثلث‌سازی بررسی‌کننده (سه گروه اساتید روان‌شناسی دانشگاه، اساتید ادبیات فارسی و درمانگران حوزه قصه‌گویی) استفاده شد. متخصصان منتخب در سه گروه پرسش‌نامه پنج سؤالی که در جدول (۵) مطرح شده است را بر اساس محتوای جلسات تکمیل کردند.

جدول ۵: پرسش‌نامه مربوط به محتوای هر جلسه به‌منظور اعتباریابی محتوای جلسات

۱- آیا هدف و محتوای قصه‌های هر جلسه با هم ارتباط دارند؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد
۲- آیا محتوای قصه‌های کهن هر جلسه به‌گونه‌ای روشن و ساده بیان شده است؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد
۳- آیا قصه‌های تدوین شده در هر جلسه برای بستن قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن مناسب است؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد
۴- آیا قصه‌های تدوین شده در هر جلسه برای بستن قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای دانش‌آموزان دیرآموز، درست و به‌خوبی تدوین شده است؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد
۵- آیا تکرار هر قصه در دو جلسه برای تاثیرگذاری بر دانش‌آموزان دیرآموز، مناسب است؟ کم ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰ زیاد

سه گروه متخصصان انتخاب شده نظرات خود را بر اساس پرسش‌نامه مربوط به محتوای جلسات که به‌صورت لیکرتی و دهم‌درجه‌ای نمره‌گذاری شده بود مشخص کردند که نتایج آن در جدول (۶) ارائه شده است. پس از جمع‌بندی و تحلیل داده‌ها، بستن قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای دانش‌آموزان دیرآموز اعتباریابی شد. از ضریب پایایی آزمون‌های وابسته به ملاک و روش درصد توافق برای تعیین پایایی استفاده شد.

جدول ۶: نتایج درجه‌بندی نظر متخصصان برای تعیین درصد توافق بین آن‌ها یا تعیین

پایایی جلسات

جلسات			تعداد	گروه
اول تا دهم (رشد مهارت‌های کلامی)	یازدهم تا بیستم (رشد مهارت‌های شناختی)	بیست و یکم تا سیام (رشد مهارت‌های اجتماعی)		

نمره هر جلسه از ۱ تا ۱۰				
9	10	8	1	اساتید روان‌شناسی
9	8	9	2	
8	10	10	3	
10	9	10	1	اساتید ادبیات فارسی
9	9	9	2	
9	10	9	3	
10	9	10	1	درمانگران حوزه قصه‌گویی
8	8	10	2	
10	8	10	3	
11/9	9	44/9		میانگین
91/0	90/0	94/0		ضریب پایایی
18/9				میانگین کل
92/0				ضریب پایایی کل

بر اساس یافته‌های جدول ۶ میانگین توافقی نمرات متخصصان در مورد همه جلسات بیشتر از ۸ بود. این اعداد برای تعیین ضریب پایایی بر حسب درصد در جدول بالا گزارش شده‌اند. میانگین کلی نمرات توافقی متخصصان درباره محتوای نهایی جلسات ۹/۱۸ از ۱۰ است؛ یعنی درصد توافقی متخصصان درباره محتوای نهایی جلسات برابر با ۹۲ درصد به دست آمد که بیانگر پایایی بالای بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای دانش‌آموزان دیرآموز است.

ضریب نسبی روایی محتوایی یا CVR^1 توسط لائوشه^۲ (۱۹۸۶) (۲۲) طراحی شده است و نمره قابل قبول برای شاخص CVR ۰/۸۵ می‌باشد. این شاخص نسبتی از کل آیتم‌هایی است که روایی محتوای آن‌ها مورد تأیید قرار گرفت؛ یعنی این شاخص، نسبتی از آیتم‌هایی در یک ابزار است که توسط متخصصان یا خبرگان، نمره ۳ یا ۴ کسب کردند. ضرایب نسبی و شاخص روایی محتوایی هر جلسه برنامه و کل برنامه یا جلسات در جدول (۷) ارائه شده است.

جدول ۷: نتایج درجه‌بندی نظر متخصصان برای تعیین روایی محتوایی جلسات

جلسات	هدف	CVR	I-CVI			
			ارتباط	وضوح	سادگی	تفسیر
اول و دوم	رشد مهارت‌های کلامی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه‌گره حیل‌گر	90/0	98/0	95/0	91/0	96/0 مناسب
سوم و	رشد مهارت‌های کلامی	92/0	94/0	97/0	98/0	92/0 مناسب

1. Content Validity Ratio
2. Lawshe

چهارم	دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه خرگوش پیر و فیل‌ها						
پنجم و ششم	رشد مهارت‌های کلامی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه مرد هیزم‌شکن	87/0	96/0	93/0	96/0	مناسب	
هفتم و هشتم	رشد مهارت‌های کلامی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه دوستی خرس	88/0	98/0	92/0	93/0	مناسب	
نهم و دهم	رشد مهارت‌های کلامی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه کبوتر بی‌صبر	94/0	97/0	94/0	95/0	مناسب	
یازدهم و دوازدهم	رشد مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه موش خوشبخت	86/0	96/0	96/0	90/0	مناسب	
سیزدهم و چهاردهم	رشد مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه روباه فریبکار	89/0	98/0	98/0	95/0	مناسب	
پانزدهم و شانزدهم	رشد مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه الاغ ساده‌لوح	92/0	97/0	98/0	95/0	مناسب	
هفدهم و هیجدهم	رشد مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه موش و گربه	89/0	96/0	95/0	91/0	مناسب	
نوزدهم و بیستم	رشد مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه نیرنگ لاک‌پشت	90/0	98/0	95/0	91/0	مناسب	
بیست و یکم و بیست و دوم	رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه دو گنجشک	92/0	94/0	97/0	98/0	مناسب	

مناسب	96/0	96/0	93/0	92/0	96/0	رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه قضاوت عجولانه	بیست سوم و بیست چهارم
مناسب	91/0	93/0	92/0	98/0	88/0	رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه قورباغه و مار	بیست پنجم و بیست ششم
مناسب	95/0	95/0	94/0	97/0	94/0	رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه دوستی دختر خاله خرسی	بیست هفتم و بیست هشتم
مناسب	96/0	92/0	92/0	97/0	95/0	رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز به واسطه قصه خروس و روباه	بیست نهم و سی‌ام
					89/0	ضریب نسبی روایی محتوایی کل جلسات (S-CVR/Ave)	
مناسب	94/0					متوسط شاخص روایی محتوایی کل جلسات (S-CVI/Ave)	

باتوجه به یافته‌های جدول ۷ ضریب نسبی روایی محتوایی و متوسط شاخص روایی محتوایی کل جلسات به ترتیب برابر با ۰/۸۹ و ۰/۹۴ بود. بر این اساس که هر چه ضریب روایی به یک نزدیک تر باشد، روایی بیشتر است. بنابراین، بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای دانش‌آموزان دیرآموز روایی بالایی دارد. قبل از ارائه نتایج تحلیل آزمون تحلیل کواریانس، پیش فرض‌های آزمون‌های پارامتریک مورد سنجش قرار گرفت. بر همین اساس نتایج آزمون شاپیرو ویلک بیانگر آن بود که پیش فرض نرمال بودن توزیع نمونه‌ای داده‌ها در متغیر مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های شناختی در گروه‌های آزمایش و گواه در مراحل پیش آزمون و پس‌آزمون برقرار است ($05/0P >$). پیش فرض همگنی واریانس نیز توسط آزمون ام باکس و لوین مورد

سنجش قرار گرفت که نتایج آن معنادار نبود که این یافته نشان می‌داد پیش فرض همگنی واریانس‌ها در دو متغیر مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های شناختی رعایت شده است ($05/0P>$). نتایج بررسی مفروضه همگنی شیب رگرسیون (عدم وجود تعامل بین اثر پیش آزمون و متغیر مستقل) تایید شد. بنابراین، فرضیه همگنی شیب رگرسیون تأیید و همچنین رابطه خطی متغیرهای وابسته برای اثرات تعامل درون گروهی (لامبدای ویلکز) نیز تفاوت معناداری را نشان داده است.

جدول ۸: نتایج تحلیل کواریانس چندمتغیره (مانکوا) نمرات اثربخشی بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بر مؤلفه‌های مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول

متغیر	منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آماری
گروه	درک مطلب کلامی	15/4	1	15/4	24/8	009/0	26/0	78/0
	بصری - فضایی	01/1	1	01/1	26/5	03/0	18/0	59/0
	استدلال سیال	13/6	1	13/6	58/7	01/0	24/0	75/0
	حافظه فعال	85/1	1	85/1	59/4	04/0	16/0	53/0
	سرعت پردازش	78/4	1	78/4	26/5	03/0	18/0	59/0

نتایج جدول ۸، F مشاهده شده در سطح $\alpha = 0/05$ تفاوت معناداری را بین میانگین نمرات پس‌آزمون مؤلفه‌های درک مطلب کلامی، بصری - فضایی، استدلال سیال، حافظه فعال، و سرعت پردازش در دانش‌آموزان دیرآموز گروه آزمایش و گواه نشان می‌دهد؛ بنابراین می‌توان اذعان داشت، آموزش بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بر بهبود درک مطلب کلامی، بصری - فضایی، استدلال سیال، حافظه فعال، و سرعت پردازش دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول تأثیر داشته است.

جدول ۹: نتایج تحلیل کواریانس چندمتغیره (مانکوا) نمرات اثربخشی بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بر مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول

متغیر	منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آماری
-------	---------------	---------------	------------	-----------------	---------	--------------	------------	------------

88/0	30/0	003/0	75/1 0	14	1	14	خودکنترلی	گروه ی
53/0	16/0	04/0	59/4	06/24	1	06/24	همدلی	
80/0	26/0	007/0	60/8	35/5	1	35/5	ابراز وجود	
71/0	22/0	01/0	91/6	56/12	1	56/12	همکاری	

نتایج جدول ۹، F مشاهده شده در سطح $\alpha = 0/05$ تفاوت معناداری را بین میانگین نمرات پس‌آزمون مؤلفه‌های خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، و همکاری در دانش‌آموزان دیرآموز گروه آزمایش و گواه نشان می‌دهد. بنابراین می‌توان اذعان داشت، آموزش بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بر بهبود خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، و همکاری دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول تأثیر داشته است. بر اساس مقادیر حاصل از اندازه اثر، تغییرات ایجاد شده در متغیر خودکنترلی 30 درصد، همدلی ۱۶ درصد، ابراز وجود 26 درصد، و همکاری ۲۲ درصد تحت تأثیر بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر تدوین بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن و بررسی تأثیر آن بر مهارت‌های شناختی و اجتماعی کودکان دیرآموز می‌باشد. بحث در مورد ویژگی‌های بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای بهبود مهارت‌های شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول نشان داد، اهداف اصلی (مضامین اصلی) بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای بهبود مهارت‌های شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول شامل: رشد مهارت‌های کلامی، رشد مهارت‌های شناختی و رشد مهارت‌های اجتماعی در ۳۰ جلسه تدوین شد. برای رشد

مهارت‌های کلامی ۵ قصه (مضامین فرعی): گربه حیل‌گر، خرگوش پیر و فیل‌ها، مرد هیزم‌شکن، دوستی خرس، و کبوتر بی‌صبر طی ۱۰ جلسه؛ برای رشد مهارت‌های شناختی ۵ قصه: موش خوشبخت، روباه فریبکار، الاغ ساده‌لوح، موش و گربه، و نیرنگ لاک‌پشت طی ۱۰ جلسه؛ برای رشد مهارت‌های اجتماعی ۵ قصه: دو گنجشک، قضاوت عجولانه، قورباغه و مار، دوستی دخترخاله خرسی، و خروس و روباه طی ۱۰ جلسه بر اساس مصاحبه انجام شده، انتخاب شد.

میانگین توافق نمرات متخصصان در مورد همه جلسات بیشتر از ۸ بود. این اعداد برای تعیین ضریب پایایی بر حسب درصد در جدول بالا گزارش شده‌اند. میانگین کلی نمرات توافق

متخصصان درباره محتوای نهایی جلسات ۹/۱۸ از ۱۰ است؛ یعنی درصد توافق متخصصان درباره محتوای نهایی جلسات برابر با ۹۲ درصد به دست آمد که بیانگر پایایی بالای بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای دانش‌آموزان دیرآموز است. ضریب نسبی روایی محتوایی و متوسط شاخص روایی محتوایی کل جلسات به ترتیب برابر با ۰/۸۹ و ۰/۹۴ بود. بر این اساس که هر چه ضریب روایی به یک نزدیک تر باشد روایی بیشتر است. بنابراین، بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای دانش‌آموزان دیرآموز روایی بالایی دارد.

در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان گفت قصه درمانی یک ابزار عالی برای برقراری ارتباط می‌باشد. تقسیم ایده‌ها، تصاویر، و احساسات در حین انجام کار به رشد این مهارت‌ها کمک می‌کند (۲۳). قصه جذابیت خاصی برای کودکان دارد و موجب علاقه آن‌ها به علت همانندسازی با قهرمان قصه، مزیت‌های نسبی زیادی در مقایسه با سایر روش‌های جهت تقویت هیجانات و افکار مثبت کودکان دارد (۱۵). در قصه درمانی می‌توان اطلاعات مناسبی از ویژگی‌های شخصیت کودکان، توانایی‌های ذهنی، ویژگی‌های عاطفی، ناکامی‌ها، فشارها و تمایلات درونی کودک را باز شناخت، و کودک یاد می‌گیرد تا برای حل مشکلات از تفکر انعطاف‌پذیر و راه‌حل‌های ابتکاری استفاده کند و با آرامش بیشتری با مشکلات مواجه شود (۱۶). نتایج پژوهش کم میلی ری و همکاران (۲۳) نشان می‌دهد که قصه درمانی موجب کاهش مشکلات رفتاری و هیجانی و افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان می‌شود. پژوهش نیازمند (۲۴) حاکی از اثربخشی قصه درمانی بر کاهش حساسیت اضطرابی، هیجانات منفی و بهبود عملکرد شناختی است. بر این اساس، قصه‌گویی می‌تواند به علت همانندسازی که کودکان با قهرمان قصه می‌کنند، در بهبود مهارت‌های کلامی، شناختی و اجتماعی کودکان تأثیرگذار باشد.

پژوهشگر با آگاهی از اینکه قصه در عین اینکه وسیله سرگرمی است، جنبه آموزشی و سازندگی نیز دارد و در بسیاری از موارد اشتغال کودک به قصه موجب تقویت مهارت‌های شناختی و اجتماعی شده و با بحث و گفتگو در مورد قصه، مهارت‌های کلامی را نیز تقویت می‌کند، کودکان در خلال قصه به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارت‌های بیشتر و بهتری را کسب می‌کنند و به وسیله قصه کودک احساسات و ارتباطات بیرونی‌اش را بیان کند و همچنین موجب توسعه تمایلات، مهارت‌های شناختی و اجتماعی و افزایش سازگاری کودک با محیط اطرافش می‌شود. اقدام به تدوین و اعتباریابی بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای دانش‌آموزان دیرآموز، از طریق روش کیفی و مصاحبه عمیق نموده که علاوه بر به‌دست‌آوردن ویژگی‌های دقیق برای بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن، اعتباریابی مناسبی را نیز برای بسته به دست آورد و یک بسته علمی دقیق برای درمانگران حوزه کودکان تهیه کند.

باتوجه به اینکه چنین بسته‌ای برای اولین بار در کشور تهیه، تدوین و اعتباریابی شده است؛ لذا، با در اختیار داشتن چنین بسته‌ای مدون، جامع، ساده، کاربردی و معتبر در کشور و استفاده مناسب از آن در سطحی وسیع می‌تواند بدون داشتن دغدغه‌های فرهنگی در خصوص محتوای آن برای درمانگران، متولیان و دست‌اندرکاران امور برای دانش‌آموزان دیرآموز، موجبات ارتقای توانایی استفاده از قصه درمانی را در بین کودکان کشور به‌عنوان آینده‌سازان این مرزوبوم کهن فراهم آورده و به دنبال آن رشد و شکوفایی کشور در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی را به دنبال داشته باشد.

یافته‌ها نشان داد آموزش بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بر بهبود درک مطلب کلامی، بصری - فضایی، استدلال سیال، حافظه فعال و سرعت پردازش دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول تأثیر داشته است. یافته‌های پژوهش حاضر در راستای نتایج پژوهش عظیمی و آرون (۲۵)، نیازمند (۲۴)، در تحقیق کرولین و همکاران (۱۴)، و بالدیوالا و کاناکیا (۲۶) قرار دارد.

در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان گفت، بر اساس نظریه‌های متعددی مانند نظریه رشد شناختی و حل مسئله پولیا^۱ و نظریه حل مسئله دیوئی^۲، کودکان در برخورد با موقعیت‌های جدید متناسب با فرهنگ، به‌منظور برقراری ارتباط با دیگران یک چارچوب مشترک شناختی تدوین می‌کنند و می‌توانند تفسیر بهتری از موقعیت‌های چندگانه شناختی به دست آورد (۲۷). در این میان، گستره ادبیات، به‌عنوان حوزه‌ای ارزشمند در فرهنگ ایرانی می‌تواند فضایی پربار را در اختیار پژوهشگران قرار دهد تا بر اساس کنکاش در این گستره به شناسایی و کشف ابعاد مفاهیم و سازه‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی در زندگی امروز بپردازند. براین‌اساس، توجه به این موضوع، پژوهشگر را بر آن داشت که با تمرکز بر کتاب کلیله و دمنه به‌عنوان اثری شاخص در زمینه آموزش مهارت‌های شناختی به کودکان، به شناسایی مؤلفه‌های اساسی حل مسئله شناختی مبتنی بر بافت فرهنگی ایرانی بپردازد. در حقیقت، داستان‌های کلیله و دمنه از مهم‌ترین ابزار جهت تربیت اجتماعی و شناختی است و ارتباط اجتماعی، شناختی و اخلاقی و گفتگو در داستان اتفاق می‌افتد و کودکان در یک چارچوب خاص فکری قرار می‌دهد. از این رو، این بستر و ظرفیت زیادی برای رشد شناختی و اجتماعی خاص دارد. به واسطه داستان‌ها، کودکان تفکر خود را بر پایه استدلال صحیح و منطبق بنا نهاده، در برخورد با دنیای پیرامون خویش با اندیشه‌ای جامع و عمیق، جوانب مختلف امور را بررسی نموده و از انعطاف‌پذیری شناختی و استدلال‌گری بالایی در مواجهه با مسائل زندگی برخوردار خواهند شد.

1 . Polyai

2 . Dewey

یافته‌ها نشان داد، آموزش بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن بر بهبود خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، و همکاری دانش‌آموزان دیرآموز دوره ابتدایی اول تأثیر داشته است. یافته‌های پژوهش حاضر در راستای نتایج پژوهش واحدی و همکاران (۲۸)، کم میلی ری و همکاران (۲۳)، و بالدیوالا و کاناکیا (۲۶) قرار دارد.

در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان گفت، در قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کلیله و دمنه، پژوهشگر بر روی دانش‌آموزان گروه آزمایش انجام داد؛ مهارت‌هایی مانند دوست‌داشتن دیگران، احترام به دیگران، محبت کردن، مهربانی و... طی قصه به کودکان آموزش داده شد. در جلسات آموزشی کودکان با نام‌گذاری مشکلات قصه و ارائه راه حل با مشکلات این گونه رفتارها آشنا شدند و داستان حیوان خوب - حیوان بد برای کودکان تعریف شد و خود کودکان نیز داستان‌های خود را در این راستا بیان کردند. مشارکت در روند قصه، بیان قصه و خاطرات مشابه به کودکان فرصت آموزش و درونی‌سازی داد که این امر منجر به کاهش رفتارهای غیراجتماعی و تقویت مهارت‌های اجتماعی در کودکان طی جلسات آموزشی فراهم نمود. در واقع، اثرگذاری قصه‌گویی در بهبود مهارت‌های اجتماعی و کنترل هیجانات منفی به واسطه تسهیل‌کنندگی در گسترش میزان ارتباط بین کودکان با یکدیگر و با درمانگر، افزایش صمیمیت، خودآشناسازی، بی‌پرده‌گویی، و کشف استعدادها و نقاط ضعف کودکان در یک رابطه مبتنی بر بازگود کردن قصه است. زمانی که این فرایند در قالب گروه قرار بگیرد، اثربخشی آن بیشتر خواهد شد و سطح ارتباط اجتماعی کودکان را بهبود می‌بخشد و اهداف مشترک بر موقعیت‌ها و حیطه‌های عملکرد شخصی مانند تعامل با دیگر افراد تأثیر می‌گذارد.

در تبیینی دیگر، فعالیت هنری مانند قصه و نقاشی مداخله‌ای ذهنی - روانی است و موجب فعال‌شدن قسمت‌های پایینی مغز شده (۱۵)، که به نوبه خود در مؤثرتر کردن عملکرد قسمت‌های بالاتر مغز نقش دارد و بازگود کردن قصه تعامل‌های پیچیده‌ای را بین قسمت‌های مختلف مغز ایجاد می‌کند (۱۷). همچنین کودکان از طریق قصه یاد می‌گیرند پاسخ‌شناختی جدیدی به موقعیت‌ها بدهند و بر روی تغییرات محیطی عملکرد سازگارانه‌تری داشته باشند. در واقع، فعالیت هنری مانند قصه و نقاشی با هماهنگ کردن قسمت‌های مختلف مغز بر سیستم عملکرد اجرایی کودکان و همچنین سیستم بازداری تأثیر گذاشته و موجب می‌شود که کودک بهتر بتواند تکانه‌های خود را کنترل کند و با توانایی استدلال‌گری و سرعت پردازش بالاتر و مؤثرتری در مواجهه با موقعیت‌های جدید پاسخ دهد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر، کوچک بودن نمونه آماری و اجراشدن آن در یک شهر خاص (چهرم)، لازم است که در تعمیم نتایج پژوهش با احتیاط عمل کرد و به تشابه موقعیتی و تفاوت‌های فرهنگی توجه نمود. همچنین، به دلیل محدودیت‌های زمانی پژوهشگر، امکان بررسی

تداوم تأثیر نتایج در بلندمدت (اجرای آزمون پیگیری) وجود نداشت. بر اساس پیشنهادهای کاربردی، یافته‌های این پژوهش می‌تواند اطلاعات مفیدی را برای مشاوران و روان‌شناسان درمانگر فراهم آورد تا با استفاده از بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن، به درمان مشکلات رفتاری کودکان اقدام کنند. همچنین، مربیان مهدکودک از بسته قصه‌گویی مبتنی بر قصه‌های کهن برای تقویت مهارت‌های کلامی، شناختی و اجتماعی کودکان استفاده کنند.

مشارکت نویسندگان

نرجس رضایی کوچی، طراحی چارچوب کلی، تدوین محتوا و تحلیل مطالب، ارسال و اصلاحات مقاله؛ مریم اساسه و لیلا کاشانی وحید همکاری در طراحی چارچوب کلی، انتخاب رویکردها و بررسی نهایی؛ مریم برزگر مقایسه رویکردها و نتیجه‌گیری؛ همه نویسندگان نسخه نهایی مقاله را موردبررسی قرار داده و تأیید نموده‌اند

تشکر و قدردانی

این تحقیق هیچ‌گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است و مراتب تشکر خود را از همه کسانی که با نقد و مشورت در تکمیل این پژوهش مؤثر بوده‌اند، اعلام می‌دارند.

تعارض منافع

نویسندگان اذعان می‌کنند که در این مقاله هیچ نوع تعارض منافی وجود ندارد. این مقاله مستخرج از رساله دکتری/ پایان‌نامه ارشد، با راهنمایی مریم اساسه و لیلا کاشانی وحید و مشاوره مریم برزگر است.

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

References

Barry, L. M., & Burlew, S. B. (2019). Using social stories to teach children's choice and play skills to autism. *Focus on autism and Other Developmental Disabilities*, 19(1), 45-51.

Singh, R. (2024). Intellectual Ability and Subjective Well-Being of Slow Learner: A Case Study with Academic and Behavioral Intervention.

International Journal of Indian Psychology, 12(2), 3036-3045.
DIP:18.01.266.20241202, DOI:10.25215/1202.266

Nareshkannan, J., & Shelvam, P. (2021). Effect of physical exercises on flexibility and reaction time among special children. *Int J Phys Educ Sports Health*. 2021;8(3):236–8.

Lee, S.Y., & Cheon, K.A. (2024). Epidemiology and Diagnosis of Slow Learners (Borderline Intellectual Functioning). *Soa Chongsonyon Chongsin Uihak*. 2024 Jul 1;35(3):175-180. doi: 10.5765/jkacap.240010. PMID: 38966197; PMCID: PMC11220481.

Matthys, W., & Schutter, D. (2022). Improving our understanding of impaired social problem-solving in children and adolescents with conduct problems: implications for cognitive behavioral therapy. *Clin Child Fam Psychol Rev* 2022; 25(3): 552-72.

Ma, Y., Wang, L., Li, M., & Wang, T. (2019). Meta-analysis of the effects of exercise programs in improving the balance ability of children with intellectual disabilities. *J Intell Dev Disabil*. 2019;45(2):144–54.

Wergeland, G., Riise, E.N., & Ost, L. (2021). Cognitive behavior therapy for internalizing disorders in children and adolescents in routine clinical care: A systematic review and meta-analysis. *Clin Psychol Rev* 2021; 83: 1-10.

Davey, C.G., & McGorry, P.D. (5019). Early intervention for depression in young people: a blind spot in mental health care. *Psychiatry* 2019; 6(3): 267-72.

Lorfino, F., Scott, E.M., Carpenter, J.S., Cross, S., & Hermens, D.F. (2019). Clinical stage transitions in person aged 12 to 25years presenting to early intervention mental health services with anxiety, mood and psychotic disorders. *Original Investigation* 2019; 76(11): 1167-75.

Heemskerk, C. H. H. M., & Roebbers, C. M. (2024). Speed and Accuracy Training Affects Young Children's Cognitive Control. *Journal of Cognition and Development*, 25(5), 643–666.
<https://doi.org/10.1080/15248372.2024.2363190>

Membride, H. (2019). Mental health: early intervention and prevention in children and young people. *Br J Nurs*, 25(10): 552-7.

Rezaei, F., Havad Motab, M., and Jouli, Z. (2014). The effectiveness of combining movement and storytelling on motor skills and anxiety in children with developmental coordination disorder during quarantine. *Motor Behavior*, Volume 14, Issue 48, 83-104.

Bagherian, H., Zare, A., and Golmohammadian, M. (2019). The effectiveness of storytelling in teaching social intelligence to preschool children in Kermanshah city. *Library and Information*, 23(4 (92 consecutive), 172-155.

Caroline, B., Jørgensen, T., Behrmann, B., Kristin, A., & Pettersen, A. (2023). Narrative therapy with children: A qualitative interview study with

Danish therapists about the application of narrative practices. <https://doi.org/10.1002/capr.12656>

Daub, A., & Huber, T. (2020). Effectiveness of Social Stories on Social Skills for Elementary-Aged Students with Autism: A Literature Review. *International Journal of Education*, 12(4), 13-37. DOI: <https://doi.org/10.5296/ije.v12i4.17759>

Brown, D. (2019). *Art therapies*. 1 rd ed. Translator: Vahabi M. Tehran: Jeihon

Morgan, A. (2020). *What is narrative therapy*. Adelaide: Dulwich centre publication.

Ramezani Lashkariani, S. , Rezaei Tarazooj, S. and Salimi, M. (2020). A Comparative Study of Lifestyle and Cognitive-Emotional Regulation in Mothers of Children with Learning Disabilities and Mothers of Typically Developing Children. *Transactions on Data Analysis in Social Science*, 2(2), 81-88. doi: 10.47176/TDASS.2020.81

Doostdar Toosi, M. S. , Mirzaei, S. H. and Iranmanesh, A. (2024). A Comparative Study on the Effectiveness of Storytelling-Based Positive Self-Talk Training and Child-Centered Mindfulness on the Psychological Well-Being of Children with Cancer. *Transactions on Data Analysis in Social Science*, 6(1), 59-67. doi: 10.47176/TDASS.2024.59

Gharati M, Kashani Vahid L, Asaseh M. (2024). Develop a structural model of happiness of mothers with children with intellectual disabilities based on psychological capital with the mediation of cognitive flexibility and emotional regulation. *Journal of Psychological Science*. 23(133), 251-266. doi:[10.52547/JPS.23.133.251](https://doi.org/10.52547/JPS.23.133.251)

Gresham, F. M. & Elliot, S. N. (1990). *Social skills rating system manual*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.

Lawshe, C. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>.

Camilleri, L.J., Maras, K., & Brosnan, M. (2022). Autism Spectrum Disorder and Social Story Research: A Scoping Study, Peer-Reviewed Literature Reviews. *Rev J Autism Dev Disord*, 9,21–38. <https://doi.org/10.1007/s40489-020-00235-6>

Niazmand, M. (2014) The effectiveness of storytelling on reducing anxiety sensitivity and improving cognitive performance of sixth grade students with dyslexia. *Monthly Education*, 43(5), 24-36.

Azimi, M.H., and Arvand, S. (2014). Investigating the effectiveness of storytelling on improving the mental health of children aged 4 to 10. *Journal*

of New Strategies in Psychology and Educational Sciences, Volume 4, Number 9

Baldiwala, J., & Kanakia, T. (2021). Using narrative therapy with children experiencing developmental disabilities and their families in India: A qualitative study. *Journal of Child Health Care*, 1- 12, 307– 318. <https://doi.org/10.1177/13674935211014739>

Shoshani, A., Braverman, S., & Meirow, G. (2021). Video games and close relations: Attachment and empathy as predictors of children's and adolescents' video game social play and socio-emotional functioning. *Computers in Human Behavior*, 114, 106578.

Vahedi, Mehdi, Qoltash, Abbas, and Charkh Abi, Parisa. (2019). The effect of teaching science concepts through storytelling on social skills and verbal intelligence of bilingual preschoolers. *The Culture of Counseling and Psychotherapy (Cultural Culture)*, 10, 81-110.